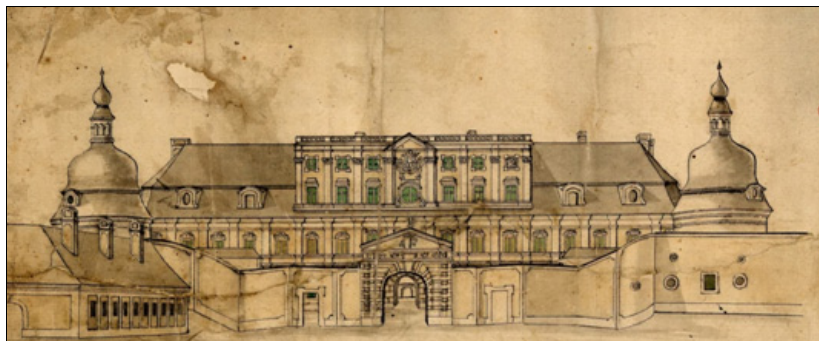

300 évvel ezelőtt kezdődött az edelényi kastély építése

Összeállításunkban a kastély építésének kezdetéről, valamint az építető, L'Huillier János Ferenc életéről, katonai pályafutásáról írunk, mert a kastély felújítása (2009-2015) kapcsán az elmúlt években a történetéről, tulajdonosairól, átépítéseiről sok írás jelent meg a nyomtatott és online sajtóban egyaránt.

„Az újabb kutatások szerint az edelényi birtokon Jean-François L'Huillier 1716-ban kezdte el a kastély építését, amihez regimentjtől, a Caraffa-ezredtől kért ki kőműveseket, ácsokat és más mestereket. Egy ekkora vállalkozást csak jól szervezett logisztikai háttérrel lehetett lebonyolítani. Az állványokhoz, a tetőszerkezethez és a nyílászárókhoz szükséges fát zömmel 20-40 kilométeres távolságból szállították a helyszínre, más építőanyagokat azonban nem kellett ekkora távolságról beszerezni. A helyi kőbányákból hozták a követ, amit nagyrészt a falazatba és az alapokhoz használtak fel. A habarcskészítéshez és a tégláégetéshez szükséges mészt és homokot is helyben, illetve közvetlenül Edelény mellett fekvő Szendrőládon rendelkezésre állt. A falakhoz és a boltozatokhoz felhasznált téglát pedig a legtöbb uradalomhoz hasonlóan Edelényben is helyben égették. Az építkezés hajrájában egyszerre tizennyolc kőműves dolgozott segédekkel a kastélyon. A fuvarozást és szakértelmet nem kívánó munkákat napszámosokkal és jobbagyokkal végeztették. Az építető gróf halála után felesége, Marie-Madeleine de Saint-Croix 1730-ban fejezte be a kastélyt. Azt, hogy ki tervezte ezt az egyedi épületegyüttest, a kutatóknak a mai napig nem sikerült kideríteniük.”

(Részlet az Edelényi kastélysziget című kiadványból. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatói Központ. Budapest, 2014. 7-8. p.)

Sindler József rajza a kastély északi homlokzatáról. 1770.

A magyarországi megtelepedés

„L’Huillier Ferenc kapcsolata Edelénnyel pontosan a 17-18. század fordulójára datálható. A település eredetileg II. Rákóczi Ferenc tulajdonát képezte, aki az 1700. december 17-én, Sárospatakon kelt szerződés értelmében 5000 forint fejében tíz évre elzálogosította a helységet L’Huillier Ferencnek, a Hessen-Darmstadt vértesezred kapitányának. Feltehetően ez idő tájt kötött házasságot Maria Magdalena de Saint-Croix-val, akinek a hozománya segíthette hozzá e zálogügylet fedezetéhez, mivel ilyen jelentős összeget a kapitányi zsoldjából aligha takaríthatott meg. Rákóczit azonban XIV. Lajos francia királlyal történt kapcsolatfelvétele miatt letartóztatták, a fiatal lotaringiai tisztet utóbb a Rákóczival való ismeretsége miatt hosszas haditörvényszéki vizsgálatnak és fogságnak vetették alá.

Szabadulását követően, 1704-től az észak-itáliai harctéren szolgált, s az 1705-ös cassanoi csatában tanúsított vitézségéért Savoyai Jenő herceg felterjesztésére elismerő oklevelet kapott a császártól. L’Huillier az 1706. évi torinói ütközetben is harcolt, majd ezredének új tulajdonosa, Johann Georg Caraffa vezérőrnagy csapatainak kötelékében Nápolyba vezényelték. A lotaringiai katona számára a háború valóban megfelelő előmenetellel kecsegtetett, hiszen Stephan Kinsky ezredest 1712-ben, harmincnégy évesen váltotta az ezredparancsnoki poszton: előbb őrnagyként, majd alezredesi rangban, végül az újabb török háborúban, 1717. május 21-én kelt kinevezésével ezredesi rangban. 1724-ig állt az ezred élén, s utóda a század tehetséges magyar katonája, gróf Batthyány Károly József ezredes lett. Ezt kö-

vetően Eperjes parancsnokává nevezték ki, illetve 1725. április 24-én kelt királyi határozat kilátásba helyezte számára Eger vagy Nagyvárad parancsnoki posztját is. 1726-ban vezérőrnagyi rangra léptették elő, majd az 1727. évben benyújtott folyamodványát követően egri várparancsnokká nevezték ki.”

Egy honfiúsított katona

„Az edelényi kastély építtetője, Jean François L’Huillier 1668-ban Lotaringiában született, a Metz környéki Rambergviliers-ben. Nemesi család sarja, bárói címmel, jóllehet a neve alapján ősei egykor olajkereskedők lehettek. Bécs 1683-as sikertelen török ostromát követően, a visszafoglaló háború idején került Magyarországra, ahol katonáskodással hírnevet és vagyont szerzett magának. Egy későbbi okirat szerint, a lotaringiai katona tizennyolc éves korában, Buda 1686-os ostrománál már jelen volt. Gróf Pálffy Miklós nádor 1715 márciusában kelt okirata szerint magyar indigenátust kapott, vagyis a Magyar Királyság nemesi előjogokkal és kötelezettségekkel bíró közösségének tagjai sorába fogadták. Nem mellékes, hogy eljárási illeték fejében igen komoly összeget, vagyis 1000 aranyat kellett ekkor a kincstárba befizetnie.

L’Huillier magyarországi szolgálatát a Saint-Croix regimentben, vagyis a császári hadsereg egyik legrégebbi alapítású vértesezredében kezdte. Az akkori szokásoknak megfelelően a szolgálatba lépőnek már rendelkeznie kellett fegyverzettel, lóval és egyéb felszereléssel, amit a belépési szerződés megkötésekor az ezred megvásárolt. L’Huillier későbbi irataiból kiderül, hogy nem tiszti rangot vásárolva, hanem a katonai szolgálat minden szintjét végigjárva haladt előre a ranglétrán. 1688-1689-ben a Sachsen-Laurenburg ezredbe lépett át, ami feltehetően kedvezőbb státust kínált számára. Előbbre jutását nagyban segítette három évvel későbbi átlépése a Doria ezredbe, majd 1893-ban egy másik vértesezredbe, amelynek tulajdonosa és ezredparancsnoka Hessen-Darmstadt György örgróf volt.

L’Huillier Ferenc komoly ütközetekben vett részt, élete sokszor veszélyben forgott. Buda ostromát követően a Saint-Croix ezred katonájaként részt vett az 1687. évi dél-dunántúli hadműveletekben, s harcolt a Miksa Emánuel bajor választófejedelem győzelmét hozó nagyharsányi ütközetben is. Ugyanígy jelen volt Badeni Lajos örgróf

főparancsnoksága alatt a későbbi szerbiai küzdelmekben. Ezt követően a Sachsen-Lauenburg ezred kötelékében Erdélybe vezényelték, de a Heissler tábornok vezette császári csapatok 1690-ben megsemmisítő vereséget szenvedtek Thököly Imre hadától a Brassó melletti Zernyestnél [Zărnești, Románia]. L'Huillier a csata során megsebesült, Thököly tatár segédcapatainak fogságába esett, ahonnan több hónap után, saját költségén váltotta ki magát. Ezt követően, az anyagi kényszer hatására is, újra a magyarországi harctereken forgolódott, s részt vett az 1691. augusztus 19-i, döntő jelentőségű szalánkeméni [Sztari Szlankamen, Szerbia] ütközetben, mely a törökök katasztrofális vereségével végződött. A török fenyegetés azonban továbbra sem múlt el, s számos hadműveletre került sor a Tisza-Maros szögében, ahol L'Huillier is jelen volt. A törököket végleg békére kényszerítő, 1697. szeptember 11-i zentai [Senta, Szerbia] győzelem kivívásánál szintén az első sorokban harcolt, ekkor már hadnagyi rangban. A Habsburg Birodalom 1716-ban, Velence szövetségében újabb háborút indított az Oszmán Birodalom ellen. Az ország területének tekintélyes része, vagyis a Tisza és a Maros összefolyásától délre eső területek, beleértve az egykori Temes, Torontál, Krassó vármegyét egészen a Dunáig – az 1699-es karlócai béke értelmében még török kezén volt. 1716. július végén százezer főt is meghaladó erejű török sereg kelt át a Száván. A Habsburg császári-királyi haderőt a törökök felett korábban, 1697-ben Zentánál fényes győzelmet aratott Savoyai Jenő herceg vezette, bár seregének létszáma nem ért fel az ellenség erejével. A 70 zászlóaljnyi gyalogság és 218 lovas kompánia létszáma 80000 főt tett ki.

A háború első nagy összecsapására 1716. augusztus 5-én reggel a Duna-parti erősségnél, Péterváradnál [Petrovaradin, Szerbia] került sor, amikor Savoyai a gyalogságot rohamra indította. A lovasságot gróf Pálffy János tábornagy vezényelte, köztük a Caraffa-vértesezred hat kompániáját, akik közt maga L'Huillier Ferenc is harcolt. Az ütközet Savoyai kiváló helyzetfelismerésének és a lovasság kellő időben megindított, hatásos rohamának köszönhetően fényes győzelmet hozott. Ezt követte Temesvár ostroma: a vár százhatvanöt év török megszállás után, október 13-án megadta magát a keresztény hadaknak. Az ostromot követően a déli megyékben téli szállásra vonultak a

csapatok. L’Huillier fennmaradt iratanyaga szerint a Caraffa-vértések hat századát Szegeden és Csongrádon kvártélyozták el.

A következő év júniusában Savoyai Jenő közel százezer fős haderőt koncentrált Belgrád mellett, illetve a megfelelő ostromművek, futóárkok, ütegállások kiépítése után fogott hozzá a módszeres ostromhoz. A helyzetet megnehezítette azonban, hogy a táborban vérhasjárvány dúlt, s a lovak is igen nagy számban hullottak el. Ráadásul Hadzsi Halil pasa felmentő serege is közeledett. A helyzet igen kritikus volt, de a törököktől átszökött, korábban Rákóczi alatt szolgáló Vékony János huszártiszt jelentette Pálffynak, hogy Hadzsi Halil pasa augusztus 17-én készül támadást indítani a keresztény hadak ellen, s egyidejűleg a várból is kitörnek a védők. A fővezér Savoyai herceg a híradás ellenére úgy döntött, hogy nem hagyja abba az ostromot, hanem megtámadja a felmentő sereget. A hajnali ködben kezdetben a törökök áttörték a keresztény sereg első gyalogsági vonalát, azonban a látási viszonyok változásával a második vonal megakadályozta a teljes áttörést, s Savoyai Jenő a vértések élén elsőprő rohammal kivívta a győzelmet, melynek hatására Belgrád török védői feladták az Al-Duna kulcsfontosságú, s egyben szimbolikus jelentőségű erődjét. A Caraffa-vértések élén L’Huillier Ferenc is az első sorokban harcolt.”

(Részlet az Edelényi hétköznapiak a 18. században című könyvből. Szerk.: Krász Lilla – Kurucz György. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ. Budapest, 2014. 20-22. p.)

A felújított kastély északról. (Fotó: Mészáros Csaba)